

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ч.

НОВАБРЬ

16

ВОСКРЕСЕНЬЕ

№ 226 (4196)

Өртээ 20 коп.

**Ам болур чеди чылдың үндезин айтыры — комму-
низмге оруктан улус ажыл-агыйын дүрген хөгжүдө-
ринин айтыры, социализмнин капитализм-биле
экономиктиг тайбың чарыжына эң-не хөй үени
камнап алырынын айтыры болур.**

(Эш Н. С. Хрущевтун СЭКП XXI съездинге илеткелинин тезистеринден)

1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контроль чурагайлары

(СЭКП-нин XXI съездинге эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илеткелинин тезистеринден)

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязының XI съезди-
нинин төөгүтү шийтирилери боттандырылган. Бистин
чуртувустун улустары чээ-чээ төөгүтү тилектерини че-
дин алган. Партиязың XXI съездинин Совет Эвилели үдө-
нүрү, көрө ажыл-агыйда, өртемниң болгаш культураның
хөгжүдөлинде, ажылчы чоннарың материалдыг чаагай
байдалын көдүренинде шылгарангай чедишиинери-биле
уткун турар. Улустар аразының харылааларында, улустар-
тын тайбын болгаш айым чок чоруу дөш демисеге Со-
вет бүрүениң роль болгаш ат-адлары улам-на өскөн. Бис-
тин Улут Төрөөн чуртувус болуун чогадымы күштеринин
доку чечетелишининде турар, коммунизмге оруктан
бурунгаар быжыг базым-биле бүзүрөлдү бар чоруу.

Болуун Коммунисттик партиязың догандыр сырдыг кат-
тышкан совет улус болуун хөгжүдөлинде чээ эң чутула
үениче — коммунисттик нийтиледик тургузушунун кал-
батырынын үениче кылар органы ам бистин чуртувуска
берип турар илгит дөш черени чедиң ап, кайгамчык
улут чаагай чарыжыларын боттандырган. Бо үениң кол
сорулгалары болза, коммунизмдин материалдык-техниктиг ба-
зазын бүтү тазалыг тургузарынын, бистин Төрөөн чурту-
вустун экономикада болгаш камгалал күчүгүн улам ийни
быжылгаларың база оң-биле калы совет улустун улам-на
өзү турар материалдыг болгаш улам-болып хөгжүдөлини
улам-на додур хандырып болур. Ол дөргө капиталисттик
делегей-биле чарыша шийтирилди үе болур, чонун ийни
бүрүгүнө ошаптыр продукция бүдүрү тазы-биле эң-не
сайырангай капиталисттик чуртарын чедер болгаш эртер
— төөгүтү сорулга ийни практика кырынга күшүстенин
турар ужурау. Ол сорулга чедишиинин күшүстенин
турарына Коммунисттик партия, бүтү совет улус долу бү-
зүрөлдү.

Бисте бар бүтү-ле куралдарың болгаш аргаларың
улам-на додур ажылгаар, бистин чуртувустун муруна
турар төөгүтү сорулгаларың эң кыска хуураалары кү-
шүдүр тазыда, партиязың XI съездинин шийтирилериңе,
партияның болгаш чаагай оң даразының шийтирилериңе
үндөшкөн, 1959—1965 чылдарда чурттуң улус
ажыл-агыйын хөгжүдөлиниң контроль чурагайларының тө-
лөвөлиниң Совет Эвилелиниң бүдүрүчү күштерин эң
чоокку 15 чылдарда хөгжүдөр тазы-биле Коммунисттик
партияның айтканы болгаш ССРЭ-нин Дөди Советинин
1957 чылдың ноябрь 6-да болган байырың сессияныга
тайылдыраттырган программа додур чогадып кылмын
СЭКП Тен Комитеди болгаш ССРЭ-нин Министрлер
Чөвүдөни ССРЭ-нин Күрпаныңга дааскан.

1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын
хөгжүдөлиниң контроль чурагайларың көр апар парти-
зың эңчег чок XXI съездинин чылдарың СЭКП ТБ-
нын сентябрь пленуму эргежок чутула деп санаан.

1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын
хөгжүдөлиниң контроль чурагайларының төлөвөлини
съездеге көр кылдыр СЭКП Тен Комитеди болгаш ССРЭ-
нин Министрлер Чөвүдөни кылар, ол төлөвөлини өлкө-
лөшкөн республикаларын Министрлер Чөвүдөлиниң, ми-
нистерстволарының болгаш ведомстволарың, Эртежер азе-
мизинин болгаш өртемниң өскө-даа албан черлеринин
шүүт киргизиле-биле ССРЭ-нин Күрпаны белеткөөн.
Эвилелиниң республикаларга белеткелтиңнен санаалар бо-
лудуң эңчөлдө бүдүрүлгөниң болгаш тудуларыңа кир-
гениң материалдарың түнөөн Улус ажыл-агыйының чөвү-
дөлиниң төлөвөлидерини үндөшкөнтөгөн, ул мате-
риалдарын партия, профсоюз, комсомол организациялары-
нын ийнекпейн кырылгызы-биле ажылдап кылган болгаш
ажылчыларын, колхозчуларын, инженер-техниктиг
ажылдакчыларын хөй санга санааларын кириң турган.

Мынчагыш, съездеге көр кылдыр кылар деп турар
контроль чурагайларың төлөвөли бистин партия, совет,
план болгаш ажыл-агый органдарының улут болгаш
бүтү тазыг ажыл-чорудулганының түнөөн, ажылчы чон-
нарың калык массаларының кайгамчык улут чогадымы
ажылының түнөөн болуу турар. Бо дөргө социалисттик
улус ажыл-агый чорударыңа эң чутула принципи бол-
гаш бүтү улустун хан-данырыңа херээ болуу турар со-
циалисттик планвазынының амыс утамыңга таварың тур-
ар.

Совет күрүени болгаш оң экономиказың хөгжүдөлиниң
болгаш быжылгаларың сорулгалары Коммунисттик партия
ниитиле хөгжүдөлиниң дүрүм бугаар болуунун дута-
лында марксизм-ленинизмдин кол өрөгилерин барымда-
лап, ажылчы чоннарың калык массаларың чогадымы
идеялини болгаш инициативаның даяны база социал-
изм болгаш коммунизм тургузушунунун кол айтыралары
болгаш оларын шийтирилериң оруктарың улус
ажыл-агыйын күрүе планнарыңа ийни тодоралың тур-
арының ачымында социалисттик тургузушунунун бүтү
өчө-чөдөлиниң чедишиинин шийтирилганың келген
болгаш шийтирилганың турар.

Экономиказың социалисттик азелдери чедишиинин чээр-
тырда үр үеге саваттыг чандык аай күрүе планнарың
эргежок чутула дөргөн ССРЭ-ге социализм тургузушу-
нун төөгүтү дүрүгүгүзү бүзүрөлдү көргүскөн.

Социалисттик ажыл-агыйын планнарының гезадыг
идеяларын бөдүрүң үдүргөн болгаш социалисттик план-
назының кол принциптерин ажылдап кылган
В. И. Ленин улус ажыл-агыйын хөгжүдөлиниң баштайгы
перспективтиг планынын, Россияны электрфикация
эртем тазы-биле хандыр үндөшкөнтөгөн планының —
ГОЗПРО-нун сорулгалың планының соруң кырылгың болгаш
органнакчызы болган. Көдө ажыл-агыйын социалисттик
чээртырың сорулгаларын кайгамчыктыг кооператив пла-
нына Ленин ажылдап кылган.

Улус ажыл-агыйын планнарының ленинчи идеяларын
Коммунисттик партия беш чылдар планнарының үдөвөли
болдурган, оларын чедишиинин боттандырган экономика-
зың хөгжүдөлиниң беш темпериң болгаш бистин
чуртувусту кыска хуурада социалисттик күчүдүгү индус-
триядың-колхозчу күрүе болууларын хандырган. Күрүе
планнарыңа үндөшкөн ССРЭ-ге улус ажыл-агыйын дүр-
гөдөшкөнтөгөн хөгжүдөлиниң эң байла дүрүгүгүзү бүтү
делегей хулаң берген.

Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйын хөгжүдөлиң беш

денселинде турар амыс үениң байдалында Коммунисттик
партия элээр үр хуураалың перспективтиг планың ажыл-
дап кылдырың сорулгаларың болуун XI съездинге че-
дүргөн. Ол планың кол уламышыңнары болгаш сорул-
галары Октябрьдин социалисттик Улут революциязының
дөргөн чылыңа ССРЭ-нин Дөди Советинин тураскалган
сессианыңга тайылдыраттырган.

Эң чоокку 15 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын
хөгжүдөлиниң перспективтиг планың дүрүгүзү
ССРЭ-нин үдөшүгүн шийтирилди алдыралың болуун
продукциязың 2—3 амыс катп көдүдөлини көрүп ту-
рар. Оң-биле калы 1957 чылдыңга денсеге демир руды-
зың калып тывары барык 3,5 катп, нефть тывыкы —
4 катп, газы тывары болгаш бүдүрү — 13—15 катп,
шойно болгаш калы бүдүрү — 2,3 катп, электрэнергия-
— 4,3 катп, цемент бүдүрү 4 катп ийни эер
болгаш өскө-даа ийни. Көдө ажыл-агый тазымыңа оң бүтү
алдыралың улам ийни күчүдүгү көдүрени көрүп турар, ол
көдүрүшкүн продуктуларың элеккиң болуун хандыр-
дар болгаш совет калкыңа амдыралың херекелдериң
дөдүр хандырган. Эң чоокку он беш чылда улус ажыл-
агыйын хөгжүдөлиниң перспективтиг планы ССРЭ-ге ком-
мунизмни тургузарың экономикадагы программаны болуң
турар.

1959—1965 чылдарда улус ажыл-агыйын хөгжүдөр
тазы-биле СЭКП-нин XXI съездинге көр кылдыр кы-
лар контроль чурагайлар ол перспективтиг планың чары-
жыңа эң-не хөй үени камнап алырының айтыры болуу.
Хөгжүдөлиң темпериңге артык күштер көдөдө ажыл-
агыйын социалисттик системаның шийтирилди артык
күштери болуу келген болгаш болуң артар. 1913 чылдың
үдөшүгүн бүдүрүлгөниң денселини катп тургускан, улус
ажыл-агыйын үдөшүгүн чээ чуртувуска чарыжың кылар,
бирги беш чыл планың боттандырың эрелеп тургускан,
Совет Эвилели эң-не сайырангай капиталисттик чуртарын
барык 50—100 чылдар хожудың турган болгаш. Бистин
чуртувус чүс-чүс чылдарың хожудашымың 10—12 чыл-
дарың дүрүгүзү амыс эртем, хожудашымыңа депшиле-
гезе шураашымың кылган болгаш болуң улут чааал
алмышыңнарың, хождалымың болгаш хамаарышыңа чоруун
камгалал шылар аргалың күчүдүгү күрүе богу берген.

Делегейди ийни дайымың үенинде ССРЭ-нин улус
ажыл-агыйыңга таварышкан азык улут котарал тураскал,

I. ССРЭ-ге ажыл-агый болгаш культура тургузушкунунун чамдык түнөөдери

1. Бистин чуртувуска социализмни тургузарың ленин-
чи планың, чурттуң экономиказың көдүрениң базамы
болуу аар индустриалың мурунды хөгжүдөр дугайында
В. И. Ленинниң өрөгүн үдүрүлгө бөдүрүшкөн база
ажыл-агыйын социалисттик системаның артык күштери
ажылгаарың, совет улус Коммунисттик партиязың
үдүрүлгө-биле экономиказың болгаш культураның хөг-
жүдөлиңе, улустун чаагай байдалың өстүрениңге улут
тиилелдериң чедиң алган.

Чурту индустриализацияның, көдө ажыл-агыйын
коллективизацияны, маңгычу адыралары уруулары-
ның болгаш культура революциязың чорутканының түнөө-
лөшкөн Совет Эвилелинде социализм тилөөн болгаш комму-
низмге чөртү шийтирилгени чедишиинин боттанып тур-
ар.

Делегейге баштайгы социалисттик күрүени тургузары
онза берге байдалдарга эртем. ССРЭ-ге социализм тургу-
зушунунун чөвөшүгүн арга-биле үзериң делегей империал-
измиң кам-даа улаа ордашкан. Совет эрге-чагырганың ту-
руп келгени 41 чылдарың ден көзөңгөң чутула ийне-ле
хөйдө совет улус тайбың күш-ажылың кылган, чүгө
дөргө чөрби чыгам чылдарың дайынар болгаш даразын-
дагы үзериң үрелген ажыл-агыйың катп тургузары апар-
ган. Совет тургузушун амдыралың улут күчү совет
улус болуун орунга бүтү-ле бергелериң болгаш моонда-
тарын амыс артышкан, күчүдүгү болгаш чечетелиң турар
социалисттик экономиказың тургусканыңа тодаргай көзү-
гөн.

Совет Эвилели ам күчүдүгү, бүтү тазы-биле сайыран-
гай үдөшүгүн, транспорттуң, беш механизацияның
социалисттик көдө ажыл-агыйың болуу турар. Чурттуң
иити байла болгаш национал орулгаам чыл келген тудум
өзү турар. Улус ажыл-агыйының иити көдүрүшкүнү
болгаш улустун амдырал денселиниң бешинининин
өзүдөшкөн ортан илгерилеттиңин турар национал орулга
Совет эрге-чагырганың туруп келген чылдарының дүрү-
гүзү чонун ийни бүрүгүнө ошаптыр санаарга 15 катп
көдүрө. Хоорайың болгаш көдөңгөн ажылчы чоннары-
ның материалдыг чаагай байдалы болгаш культурутуң ден-
сели чайгызың чок берип турар.

Совет улустун маандырың демиселиниң болгаш күш-
ажылының эң кол түнөөн болуу оларын чээ нийтиледик
— социализм болгаш анаа чөгүжү турар чээ политиктиг
тургузушуну — совет социалисттик күрүени тургузаары
болуу. Социалисттик нийтиледик болгаш совет күрүе тур-
гузуун тургусканың база хөгжүткөни-биле холбаштыр, ни-
итиле хөгжүдөлиниң мон мурунда билгилемс турган дү-
рүм бугаар чүдүдөр, кижилерин аразында харылаалары-
ң чээ норма-чактерин тыттып келген.

Амыс үе капитализмдин үдөшүгүн сорулгалың, оң хөг-
жүдөлиниң кол илгит чүгү болгаш пружинамың ажыл-
чы чоннары хайра чок маңгычүгүн аргамы-биле эң хөй
ажыл-кончаларың ушта орун алыры болуу, ол чорук
ниитиледик хөй өвөс көзөңгөн байырыңа, чонун хөй
нуртууну хоорулга болгаш яларга чедип турга, социал-
измдин дөдө сорулгалың, оң күчүдүгү шийкеңичи күжү
болза, бүтү нийтиледик өзү турар херекелдериң, муру-

Совет Эвилели Ада-чурттуң дайымың доогулганымың соонда
барык ийи чарык чылдыг дүрүгүзү дайың мурундалы
1940 чылдыг үдөшүгүн бүдүрүлгөниң денселини катп тур-
гускан, а даразыныңга он чылдарың дүрүгүзү оңу 4
ажыг катп бедиткен.

Ам болур чеди чылда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын, база
хамыктың мурунда оң үдөшүгүн — аар индустрия, капи-
талисттик чуртарын, оң иштанде Американың Каттыж-
лан Штаттарының экономиказының хөгжүдөлиниң темпи-
лерин хөй катп амыс турар темпериң-биле мурунда ий-
лаш кылдыр илгичдир хөгжүрү апар. Бистер болза,
социалисттик экономиказың коммунизмге хөгжүдөлиниң
оруну-биле оң беш шынар тазымың байдалың чээ
шураашымың кылмың, улустун чаагай байдалың улам
иийн көдүрөде Совет Эвилелиниң экономикадагы күчүгүн
иийн бешдер апар бис. СЭКП-нин эңчег чок XXI съезди-
ниңге көр кылдыр кылар чеди чыл планының сорулгалары
база ол төөгүдүгү улут сорулгага чарыжың.

Чеди чыл планы болза депшилеңиң оруу-биле хөгжү-
турар улус ажыл-агыйың бүтү алдыралың шынар та-
лазымың ханы өскөдөшкөнтөгөн үдөшкөнтөгөн. Ол
чорук чутула улус ажыл-агыйының хөгжүдөлиниң оң беш
темпериң хандыр өвөс, харын эң-не сайырангай капи-
талисттик чуртарымыңа денсеге, үдөшүгүн болгаш
көдө ажыл-агыйың продукцияның эң чутула денсеге
көдө ажыл-агыйың продукцияның оң чутула денсеге
көдө ажыл-агыйың өң-не тергени беш көдө ажыл-агыйың
база хандырар. Бүдүрүчү күштериниң шының хөгжүдөлиниң
ачызында ам болур чеди чылда улустун амдыралымың
денсели дым бешдериниң болгаш «...ниитиледик бүтү
кежигүнериниң долу чаагай байдалың болгаш бүтү тала-
мы хостуг хөгжүдөлиң хандырарыңга» (В. И. Ленин, Че-
гаалдары, т. 6, арш 37) эргежок чутула материалдыг
чаагай чүдүдөлиң элеккиңиң эге суураалың чуртка
тургузарың сорулгалың шийтирилгениң турар.

Чүгө бүдүрүшкүнүң хөгжүдөлиң тазы-биле өвөс,
харын чонун ийни бүрүгүнө ошаптыр продукция бүдү-
рүрүң тазы-биле база ССРЭ эң чоокку 15 чылдарың
дүрүгүзү делегейге бирги чеге үе бөр, бистин чурту-
вуска коммунизмдин материалдык-техниктиг базамы тургу-
сунган турар, ол чорук оң-биле калы Совет Эвилели эң-не
сайырангай капиталисттик чуртарга беш экономикадагы тай-
бың чарыша улут тилелгени чеди алганы ол болур.

Коммунисттик нийтиледик тургузар тазы-биле болуң
мурунуга улут чаагай сорулгаларың камнаан, бистин
партиямы, бүтү совет улус эртемниң коммунизмниң при-
циптерини үндөшкөнтөгөн марксизм-ленинчи теориямы
амдыралга боттандырганың түнөөн чеди алдырган
бүтү делегейге төөгүдүгү чааал алышмыңнарыңа дайып
турар.

назы өртемниң болгаш техниказың бүтү чедишиинери
ажылдап турар үдөшүгүн болгаш көдө ажыл-агый бүдүрү-
лгөниң сөксөөл чок хөгжүдөлиңе база сайыраашымыңга
үндөшкөн ажылчы чоннарың материалдыг чаагай бай-
далың өздөшкөн чайгызың чок хандырары болуу турар.

Бүдүрүлгөн нийтиледик лаварыңиң болгаш ийнегениң
алмышымың хууда аргамзың аразында капитализмге
мөзүдүгү чөдүдөшкөн социалисттик нийтиледик чок, алаана-
жып чижир чорук, бүдүрүлгөниң анархизм, амыс чөк-
талышымың, экономикадагы кризиске шыкам ийни болууш-
кунуар чок. Социалисттик нийтиледик экономикада өскө Аур-
рум бугаар чүдүдөр: улус ажыл-агыйының план бугаар
болгаш пропорционалдыг хөгжүдөли, куулаашымың бол-
гаш кризистерин билбес бүдүрүлгөниң сөксөөл чок болгаш
дүргөн өздөшкөн тургустунган болгаш чоруп турар. Ол чор-
ук улус ажыл-агыйын планнаар, оң хөгжүдөлиниң ула-
нышымың, бүдүрүшкүнүң хөгжүдөлиниң сөксөөл чок сай-
галар тургузарың тодаргайлап, специализацияны болгаш
кооперативизмниң калык хөгжүдөлиңе социалисттик эге-
лер-биле чорудар арганы берип турар.

Социализм чутула чээ экономикадагы дүрүм бугаар чүдү-
дөриң өвөс, харын чээ нийтиледик харылааларың база төртү-
түдүргөн. Ийни ийни маңгычүгүн буржуаз нийтиледик
мөзүдүгү чорунуң орунга, социализм үенинде социалисттик
ниити өңүчүгү базамыңа нийтиледик улус ажыл-агыйың
болгаш культураның хөгжүдөлини ханы оңурулгалың, ол
хөгжүдө оларын күш-ажылының түнөөдериң чүмү-
лөшкөн лаварыңиң меледериң билп турар ден өргөң болгаш
хостуг кежигүнериниң дем каттыштырган күш-ажылыңга
кайы-кайымыңа дуулажыла болгаш калы амдыралыңга
тургустунган. Алааның чижир, хуу өңүчүгү бүдүрү-
гөни чоруктуң болгаш ийни ийни араатамың маңгычү
чоруктуң орунга, социалисттик нийтиледик кижилериниң
аразында чээ, бугаар чаагай күкселиң харылаалар — он
хуузу-биле чарыжының болгаш калы амдыралыңың,
күш-ажыла бот-боттарың деткижериниң харылаалары,
калык улус массаларың чогадымың инициативаның, идея-
лиң, таланттарың болгаш арга-мергежилерин хөгжү-
дөлиңе калык аргаларың берип турар лаварыңга тургу-
сунган.

Социализмдин, совет күрүе тургузушунун байдалында
бугаар демократияны тодаргайлап турар чээ нийтиледик
харылаалары тыттып келген болгаш хөгжөөн. Совет кү-
рүениң өлгөн дивөс үдөшүгүн болгаш турар ажылчы амыс
биле тарачынырыңа бугаар өвөшкөн улам-на быжыккан,
Совет Эвилелиниң хостуг болгаш хамаарышың улустары-
ның амы-дуума кайгылы быжыккан.

Нацпарларың өң-тура өвөшкөн болуу турар хөй нацио-
налдыг Совет күрүе чыл келген туум улам-на быжыгын
турар. Ден өргөң националдарың болгаш улус чоннарың кат-
тыштырың турар Совет Социалисттик Республикаларың
Эвилели бүтү совет республикаларың экономиказының
болгаш культураның бүтү таламың чайгызың чок хөг-
жүдөлиң хандырар турар.

Дүрүм бугаар болур бо бүтү чээ чүдүдөр, нийтиледик
харылааларың ошапгай чээ шийкелери болуң хөгжү-
дө-
(Уланчызы 2-ги аршында).

денсеге калык делегей ам социализмдин баштайгы тургускан
чүгө бистин чуртувуста өвөс, харын социалисттик чурт
бүрүгүнө, амдыралың күштерин хуу келген тудум-на
көдүдөшкөн ап, капитализмдин мурунуга болуң улут артык
күштерин өргүтүп турар социализмдин бүтү-ле делегей
системанында тып алган.

2. Совет эрге-чагырганың чылдарың дүрүгүзү ССРЭ-
нин ажылчы чоннары Россияның үдөшүгүн тазы-биле чүс-
чүс чылдарга хожудал калган чоруну улашкан болгаш Со-
вет күрүениң экономикадагы тускайлап болгаш хамаарыш-
пас чоруну хандырган күчүдүгү үдөшүгүн тургузуң алган.
ССРЭ амыс үеде үдөшүгүн бүдүрүлгөниң хөгжөүлгөниң та-
лазы-биле Европада бирги чери, делегейде ийни чери
өзөп турар.

Үдөшүгүн бүдүрүлгөниң бистин чуртувуста чедиң ал-
дырган кайгамчык улут хөгжөүлгөни даразында сан-мер-
лер-биле тодаратының турар.

1958 чылда кан өндүрүлгөни 55 миллион тонна кире,
а нефть тывыкы — 113 миллион тонна болуу. Ол дөргө,
амыс үеде чангыс ай дүрүгүзүдө бүтү 1913 чылдамыңдан
хөй каны өндүрүп, хөй нефтин тып ап турар дөш
ол-дур. Электрэнергия амдыралың кылмыр 1958 чылда 233
миллиард киловатт-шак чедип турар. Хааның Россияга бугаар
дүрү чыл дүрүгүзүдө ажылдап кылдымың турган кире
электрэнергияны ам бисте үш хуу бүрүгүнү дүрүгүзүдө
ажылдап кылмың турар. Хааның Россияга кылма үдө-
шүгүн шымында чок турган. Амыс үеде химия үдөшүгүн
продукцияны хөгжөүлгөниң тазы-биле ССРЭ делегейде
ийни чери өзөп турар.

Улус ажыл-агыйының индустриалдыг хөгжүдөлиниң бо-
лгаш техникадагы депшилеңиң үдөшүгүн болуу машина ту-
душкун үдөшүгүнүң хөгжүдөлиңе чедишиинер оңза
улут. Машиналарың болгаш дерикелдериң дым хөй
көдөшкөн бүдүрүгүн улут хөгжөүлгөниң казы-биле тургу-
сунган. Чижээ, 1913 чылда 6 муң киловатт ийни күчү-
дүрүлгөни бүдүрүң үдүргөн турган, 1958 чылда
— 7 миллион кире киловатт күчүдүгү турбиналарың түндү-
гөң; демир өвөр станоктарың 1913 чылда чүгө 1,5 муңга
үдүргөн, а 1958 чылда 138 муң ажыг болуу турар. Амыс
үеде ССРЭ-нин үдөшүгүн чылда 220 муң тракторларын, 10
муң ажыг экскаваторларың, 500 муң ажыг автомобильдер-
ни бүдүрүң турар.

ССРЭ-нин бүтү аар үдөшүгүн дүргөдөн темпериңиң хөг-
жүң турар; бүдүрүлгөниң чөксөк-херекелдериң бүдүрү-
рү 1940 чыл-биле денсеге 1958 чылда 5 ажыг катп өзү
турар.

Аар индустрияны хөгжүдөлиниң беш темпериңиң бол-
гаш көдө ажыл-агый бүдүрүлгөниң өздөшкөн чыл болгаш
аш-чөм үдөшүгүнүң бүтү алдыралың көдүрөниңе быжыг
үдөшүгүн тургускан. 1913 чыл-биле денсеге, херекел-
чүдүдөриң бүдүрүлгөни 1958 чылда барык-ла 14 катп
көдүрө, оң-биле калы культура-амдырал херекелдериң
чүдүдөриң бүдүрүң — 45 катп өскө. Ада-чурттуң
Улут дайымың чылдарыңа чик болгаш аш-чөм үдө-
шүгүн амыс амыс алдыралың бүдүрүлгөни денселини
тазы-биле калы хөй чылдар аткар кайгамчык турар
болза-да, амыс үеде улустун хөгжөүлгөни чүдүдөриң бүдү-
рүлгө 1940 чылдарында 2,7 катп хөй болуу турар.

Социалисттик үдөшүгүнүң улут чедишиинери болза, өвө
хөгжүдөлиң өртемниң болгаш техниказың оң чээ ч

1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контрол чурагайлары

(СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илеткелиниң тезистерин)

(Эгеи 1-ги арында).

агый бүдүрүлгенинде ажылдап турар чонун бот дензиза революция мурнундагы үе-биле дензиза барык-ла ийи катап кызырлан турга-ла, кезде ажыл-агыйнын нийти болгаш бараанын продукцияны каш-лаа катап көздөөн.

Бүдүрүлгенинде ажылдап турар чонун бот дензиза революция мурнундагы үе-биле дензиза барык-ла ийи катап кызырлан турга-ла, кезде ажыл-агыйнын нийти болгаш бараанын продукцияны каш-лаа катап көздөөн. Бүдүрүлгенинде ажылдап турар чонун бот дензиза революция мурнундагы үе-биле дензиза барык-ла ийи катап кызырлан турга-ла, кезде ажыл-агыйнын нийти болгаш бараанын продукцияны каш-лаа катап көздөөн.

Бүдүрүлгенинде ажылдап турар чонун бот дензиза революция мурнундагы үе-биле дензиза барык-ла ийи катап кызырлан турга-ла, кезде ажыл-агыйнын нийти болгаш бараанын продукцияны каш-лаа катап көздөөн.	1954—1958 чы.	1959—1965 чы.
Бүдүрүлгө талазы-биле шийгээди алдынган чаз күчү-шылдар:		
Шой—чыла миллион тонна	11,8	13,9
Кан—чыла миллион тонна	10,4	9,0
Цемент—чыла миллион тонна	3,1	13,5
Көмүр даш тынжы—чыла миллион тонна	135,4	150
Электростанциялар—миллион киловатт	6,4	24
Хөвү чигир бүдүрер талазы-биле күчүлөр—конукта сөөкка болбаазыраалыггазы мүн центнер	197,4	680

Чурттаа тудушкуну онза улуг хемчээлдиг апарган. Чүдө сөөгү беш чылдарын дургузуда хоорайларга болгаш ажылчыннар сугураарында 216 миллион дөрбөлч метр шөлдүг чаз чурттаа багындырып туткан, ол болза 1913 чылда хаанын Россияга турган хоорайнын бүгү чурттаа чыла фондузун дыка ажып турар. Сөөгү беш чылдар дургузунда колхозчулар болгаш кезде интеллигенция кезде черлерде 3 миллион ажып багындырып туруп алган.

СЭКП Төл Комитеди болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүтөли сөөгү үенин дургузунда капитал тудушкунуну талазын, күчүлүг тудушкуну тургузар болгаш тудушта индустриалдык металлдарын негиздерин талазы-биле, тудушкуну ажылдарын өртөк-үнесин чигеилер болгаш шызырын өжирлер талазы-биле дыка хей хемчелерин ботандырган. Улетпүрү болгаш тудушту өргөзөп башкаарын эле тургускан чорук 1957 чылда тудушкунун планын чедирештирүүнү күткүдүгүне дуулаан болгаш 1957 чыл-биле дензиза 1958 чылда тудушкуну ажылдарын хемчээл барык-ла 17 миллиард рубль көздөдүрүн хандырган.

6. Совет эрге-чагырганын чылдарында дургузунда култура революцияны ботандырган, оң түнелинде Совет Эвилелиниң бүгү улустарынын культуразынын казан-лаа көстүп көрбөсө чедирештиривиниң чедип алдынган. Чонуну культурут болгаш нийти билгел дензиза үзүктөл чокка белип турар. Өөрдөлгенин бүгү хевирлери-биле ам 50 ажып миллион кижи хаара туттувун. Амгы үеде ССРЭ-де 765 дөң өөрдөлгө черлери, 3500 техникумнар болгаш еске-лаа тускай ортумак өөрдөлгө черлери бар, оларга 4 миллион ажып кижи өөрдөлгө турар. Тускай өөрдөлгө черлери хей сазын кадрларын тургустунган болза партиянын болгаш Совет эрге-чагырганын эң улуг чедирештиривиниң бирөөнү болуп. Улус ажыл-агыйында дөң болгаш тускай ортумак билгилг тускай өөрдөлгө черлери саны 7,5 миллион ажып кижи бооп турар, тодаргайлаарга 1913 чылдынга 39 катап хей. ССРЭ-ниң дөң өөрдөлгө черлери ам АКШ-тың дөң өөрдөлгө черлеринден барык-ла 3 катап хей инженерлери белекчеп үндүрүп турар.

Амгы үеде улустунуң болгаш кезде ажыл-агыйнын талазында чедирештиривиниң бойус болгаш техниктиг өөрдөлгө сөөгү чедирештиривинге үндөлгөстүривиниң турар чаз техниканын дензиза-биле дыка тодаргайлааттырар, мычтанган өөрдөлгө бүгү хемчээл-биле хөгжүдери болза күрүнең эң чутула сорулгаларын бирөөнү болуп.

ССРЭ-де өөрдөлгө үеде үе-түнеңдеги өөрдөлгө чорударын бүгү-ле болдунар аргалары тургустунган—эң чаз дерилгелер-биле чедирештиривиниң өөрдөлгө черлеринин калбаа четкини тургустунган. 1958 чылда сөөгүлөрү 270 ажып мүн өөрдөлгө ажылдакчылары бар бооп турар, тодаргайлаарга революция мурнунда тургануздан 27 катап хей бооп турар.

Совет өөрдөлгө бистич чүртүвүздү улус ажыл-агыйнын техниктиг дензиза үеде улус сазынынын киргендер. Математиканы, механиканы, физиканы, химияны, электрониканы, автоматиканы, биологияны талазында өөрдөлгө шылларангай чедирештиривини улус ажыл-агыйын хөгжүдериң эң нарын айтырылганын чедирештиривиниң шийтирлээр, улустурге болгаш кезде ажыл-агыйга эң чаз техниканы шийгээдиң негиздерин, бүдүрүлгениң улуг ажыктыг методдарын ажылдап кылыр арганы берген.

Бистич өөрдөлгө үеде өөрдөлгө эртем-техниктиг эң нарын сорулгаларын шийтиривиниң билир чоруну каш-лаа үдө көргүскенер. Атомнуг энергияны ажылгаар талазы-биле ажылга өөрдөлгөстүривиниң, инженерлерин болгаш конструкторларын күндүзүшкүндү сымал каттыштырганы өөрдөлгө дензизанын нийти көздүрүшкүндү, бойус өөрдөлгө болгаш техниканың ол кол талазында ССРЭ-ниң мурунчак туруштарже үнерин хандырган. ССРЭ-де күчүлүг атомнуг улустур тургустунган.

Совет Эвилелинде 1954 чылдан бээр делегейде бирги атомнуг электростанция ажылдап турар. Делегейде эң-не улуг 600 мүн киловатт күчүлүг атомнуг электростанциянын 100 мүн киловатт күчүлүг бирги элчөөн бо чылын ажылгаала кирген, турбоектеринг «Ленин» деп атомнуг ледоколду тудуу дооступ турар. 10 миллиард атомновокөчүлүг чедир энергияны аскери кирген электеринг делегейде эң-не күчүлүг дүрдөдөлгө тургустунган. Термомодролг энергияны тайбыс сорулгаларга ажылдарын оору-биле совет өөрдөлгө чедирештиривиниң бурунгарлап турар. Дилтер аразында жузгар баллистиктиг ракеталарын бүдүрери чедирештиривиниң-биле кылдынган. Черин баштайгы кылымга совет эдеринин салып үндүргөни-биле кижи төрөгөстөниң төөгүдө чаз үе—октабрын дегемни шийгээдиң алдынын үеи ажиттынган; Черин ийги болгаш үшкү эдеринин салып үндүргөстө, дээрин бүдүмөдөрүнчө жузуушкуннар кылырынчө бетлекчө чоруттувун турар. Эзөөн хей дүргө хедир аскерононуг санала машиналар тургустунган.

Хөмүр даштын, нефтинин, хып турар бойдус газтарын, демирин, аянуг металлдарын улуг байлааты эзөөн каш черлерин база ол ышкын алмактарын, ковар металлдарын болгаш радиоактивтиг рудаларын байлаатыг черлерин ажиткылаарында болгаш өөрдөлгө турарында совет геологиянын чедирештиривиниң өң-не тоданы-биле өөрдөлгөстүривиниң турар.

7. Октабрын социалистиг Улуг революциянын тиндөөнүн түнелинде совет улустун материалдык чагай байдалын чагылдыш чокка бедиринге байдалар тургустунган. Совет эрге-чагырганын чылдарында ажылчын агындын саны дыка көздөөн. Амгы үеде ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйында 54.600 мүн ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар ажылдап турар, ол болза 1913 чылга болзага дөрт ажып катап, а 1940 чылга дензиза—1,8 катап хей болуу турары ол.

Пенсиаларын, пособилерин, халас өөрдөлгөни болгаш

халас медицина хандырылганын кирештир алырга ажылчыннар болгаш албан-хаакчыларын боттуг ажыл төлөври 1940 чылга дензиза 1958 чылда барык ийи катап, ычзаарга ажылдап турар бир кижиге онааштыр санаарга тараачыларын боттуг оорулгалары—2-ден ажып катап көздөөн.

Ажылчыннар болгаш албан-хаакчыларын өөздөш шалжыныг кезектеринин ажыл төлөврүн бедилери, байырдалар болгаш дыштаныр хүнерин мурнунда хүнерде ажыл хүнүн кызырары, аар улустунуң эзөөн каш адырларында ажылчыннар болгаш албан-хаакчыларын кызырттыган ажыл хүнүнчө шийгээдиң ышкын мундуг улуг хемчелерин партиянын XXI съездизиниң шийтирлерин ботандырыр-биле чоруткунган, эзөөн назымаларга 6 болгаш 4 шийгээдиң ажыл хүнүн болгаш ай хуусаалыг шөлөөн доктааткан, социал хандырылганын талазында пособилер-биле ажылчын чоннарын хандырыр экижер дугайында эзөөн хей хемчелер ботандырттыган. Саат-тамыланың болгаш божулганын талазы-биле шөлөөрүнүң үрүлчүлүгүн үзүктөөн; ажылчыннар болгаш албан-хаакчыларын пенсия талазы-биле хандырылганын дыка экижерин турар күрүне пенсияларын дугайында чаз хообул хулаң алдынган.

Социал страхованиянын талазы-биле төлөгелерге, пособилерге, пенсияларга, өөрдөлгөстүривиниң стипендияларына, халас өөрдөлгө, халас медицина хандырылганын, шөлөөр төлөгөстүривиниң болгаш еске-лаа чүдөлөгө канчар-лаа ажык хей хүнерин совет күрүне чыл бүрдө үндүрүп турар. Чүдө 1958 чылда ол сорулгаларга дөңөндөлгөстүривиниң нийти түнү 1953 чылда 134,5 миллиард рубль турганына үдүр 215 миллиард рубль ажар. Сөөгү беш чылдарга (1954—1958) ол төлөгелер болгаш чигелдер 60 хуу ажып көздөөн, ычзаарга оң мурнундагы беш чылдарга олар 27 хуу өскөн турган.

Ажылчын чоннарга төлөп турар күрүне пенсияларын хемчээл онза өскөн. 1958 чылда чон күрүнеден 64 миллиард рубль хире түнүгү пенсияларын алырар, ол болза 1953 чылда чонга төлөп пенсияларын хемчээлден болуу ийи чартык катап ажып болуп турар.

Күш-ажыл камгалазын экижер талазы-биле 1956—1958 чылдарың коллективтиг керөөрлеринг кирген хемчелерге 8,8 миллиард рубль саздынган болгаш ажылчыннарга халас тускай хептер бээринг—13,5 миллиард рубль саздынган.

Совет улустун материалдык чагай чорунуң өзүп турары хергелдең көздөп турарында болгаш совет салдынын хөгжүдөстүривиниң тодаргай өөрдөлгөстүривиниң турар. Денештарже өөрдөлгө бузугар алырга үрүктөп сазар бараан сарымгаларын хемчээл СЭКП-ниң XX съездизиниң соондагы үениң дургузуна 32 хуу азы чылда ортумак биле 9,6 хуу өскөн. 1958 чылда бараан сарымгаларын нийти хемчээл 670 миллиард рубль болуп.

8. Совет эрге-чагырганын чылдарында бүгү республикаларга экономикаын болгаш культураны көдүрер талазы-биле улуг чедирештиривиниң чедип алдынган, ажылчын чоннарын материалдык чагай чоруу болгаш культурут дензиза улуг хемчээлден биле өскөн. Ленинниң национал политикаын амдырлаа чагылдыш чокка ботандырып чорутканын, кайы-кайымын азы-дунма дуулаажылганын түнелинде экономика болгаш култура талазы-биле шийгээдиң хождунгангай турган национал республикалар амгы үениң күчүлүг улустурга, механизастыгтан улуг кезде ажыл-агыйын, өөрдөлгө черлеринин, өөрдөлгө болгаш култура-чырымдышкындын албан черлеринин калбаа четкини тургустунган, хей сазын бедирештиривиниң күрүлгөнүң үнелин шийгээдиң.

Совет эрге-чагырганын чылдарында улуг улустунуң продукция Ортааң Азияны республикаларына болгаш Казакстанга 50 катап, Закавказьең республикаларына—30 катап, Прибалтиканы республикаларына (1940 чылга дензиза)—9,5 катап өскөн.

Эвилелешкен республикаларын ажыл-агый болгаш

култура тургузушкунуң талазы-биле өргөлөрүн дыка алдыгар дугайында хемчелерин сөөгү чылдарда партия болгаш чазак ботандырган, ол чорук бистич чүртүгү бойдус болгаш күш-ажыл култураларын Улам боттуу-биле ажылгаар, республика бүрүгүнүң экономикаын болгаш культуразын улам дүргө хөгжүдөр арганы бээр.

9. Ажыл-агыйнын социалистиг системаны күш-ажылдын бүдүрүлгөстүривиниң дүргө өөрдөлгөстүривиниң тургускан. Техниктиг дензиза болгаш бүгү улустун социалистиг чарыктын үндөлгөстүривиниң ССРЭ-де улус ажыл-агыйнын бүгү-ле адырларында күш-ажылдын бүдүрүлгөстүривиниң үзүктөл чокка бедир турар. Ажыл хүнүнүң үрүлчүлүгүн хемчээл турда ССРЭ-ниң улустурга ажылчыннар болгаш күш-ажылдын бүдүрүлгөстүривиниң 1913 чылга дензиза 1958 чылда 10 катап өөр. 1940 чылга дензиза үзүлгө күш-ажылдын бүдүрүлгөстүривиниң ажылдап турар-бир кижиге онааштыр алырга 2,6 катап, а тудушта—2,4 катап өөр. 1953 чылдан 1958 чылга чедир үениң дургузуна күш-ажылдын бүдүрүлгөстүривиниң сөөктөрү 35 хуу, колхозтарга—36 хуу өскөн.

10. Кол экономикаын сорулганы шийтирлээр талазы-биле Совет Эвилели дыка бурунгарлаан. Шой, кан, көмүр даш, электростанция, цемент, тудушкун нарын ыяжы, дилгел материалдары, хөвө-сазында кылган пестер болгаш улустур продукциянын чамдык еске-лаа хевирлерин бүдүрүлгөстүривиниң өң үстүгү дензизанын талазы-биле Англи, Бармын Германия, Франция ышкын мундуг сайырангай капиталистиг чурттарын бистич чүртүгүс өртөөн. Кара металлдар бүдүрүлгөстүривиниң демир рузун болгаш хөмүр даш тынжынын, эзөөн хей машиналарын, приборларын, хөвө-сазында кылган пестерин бүдүрүлгөстүривиниң кылган пестерин бүдүрүлгөстүривиниң бистич чүртүгү АКШ-тан ырадып турар хемчээл дыка кызырланган. Улетпүр болгаш кезде ажыл-агый продукциянын чамдык чутула хевирлеринин талазы-биле, чижээлээр, дүктөн кымыр пестерин, тудушкун нарын дилгел материалдарын бүдүрер, мал саржаан бүдүрер, кымыр-тас, чигир сөөккө болгаш картофель ажаап алыр талазы-биле АКШ-тын дензиза ССРЭ ашкан. Чүдө өздөңгө темпирлерин талазы-биле өскөн, харына база продукциянын хей-хей хевирлерин, ылаңгыя демир рузун, шойну, канмын, нефтинин, хөмүр даштын, цементин бүдүрүлгөстүривиниң чыл бүрдө өң бедир негизде өздөңгөстүривиниң талазы-биле ССРЭ сөөгү чылдары АКШ-ты өртөөн.

11. Сөөгү үеде кайгамчык улуг чедирештиривиниң социалистиг хөгжүдөстүривиниң орунда кирген бүгү-ле чурттар чедип алганнар. Социализмг делегей системаны капиталистиг системаның мурнунда ботунуң маргадаа чок артык күштүгү улам-на дозуу-биле наредип турар.

Баштайгы сай-медээлери бузугар алырга, социалистиг чурттар база оларын дензиза өөрдөлгөстүривиниң 1957 чылда бүдүрүп үндүрүп турганын дензиза ботандыраага улустур бүдүрүлгөстүривиниң хемчээл 1958 чылда 4,9 катап көздөдүрлер. Бир өскөн 1937 чылда Совет Эвилели социалистиг карачангыч чурт болуп турган дээрин барымдаалап көөр болза, ажыл-агыйнын социалистиг системаның улустур бүдүрүлгөстүривиниң хемчээл 1937—1958 чылдарга 9,5 катап өскөн. Капиталистиг чурттарын улустур продукциянын хемчээл ол-ла үениң дургузуна ийи катаптан эзөөн көздөөн, оң-биле кады капиталистиг чурттар—АКШ-га болгаш чамдык еске-лаа чурттар—сөөгү үеде бүдүрүлгөстүривиниң кызырдышкын болуп турар.

ССРЭ-ниң экономикаын болгаш культуразын хөгжүдөстүривиниң түнелинде, ол ышкын улус демократиянын чурттарында социалистиг чурттын тургузушкуннарын чедирештиривиниң болза ботунуң үениң чурттап өртө берген капитализмдин халап бар чылдар чаз нийтелиң тургузушкуну артык күштүгү болгаш улуг амдыралчы күчүлүг маргадаа чоту-биле бүдүрүп турар.

Бижит төрөгөстө социализмге орутуу ажыды берген Совет Эвилели болза коммунизм тургузушкуну талазы-биле чаз кайгамчык улуг сорулгаларын шийтирлээрине шийчир арганы берип турар бүдүрүлгөстүривиниң хөгжүдөстүривиниң шак мундуг дензиза ам четпес.

II. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин кол сорулгалары

1. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериң чеди чыл планынын кол сорулгалы болза аар улустунуң колдады өөрдөлгөстүривиниң экономикаын бүгү-ле адырларын улам ийи күчүлүг-биле көдүрери, чонун амдырла дензизаның үзүктөл чокка бедирин хандырап төлөгөстүривиниң чурттуң экономикаын күчүлүг дыка улуу-биле күштөдөрери болуп.

Коммунизмниң материал-техниктиг баазанын тургузар болгаш эң-не сайырангай капиталистиг чурттарын чонун кижи бүрүгүнө онааштыр продукция бүдүрер талазы-биле төөгүлүг кыска хуусаала чедер болгаш өртөр ден—ССРЭ-ниң кол экономикаын сорулгаларын ботандырап талазы-биле шийтиривиниң базын бо планын күстөстөниң түнелинде кылдынган турар.

Бо чеди чылда хоорайларда болгаш кезде чонун боттуг оорулгаларын чаз боттуг көдүрүшкүнүн, ажылчыннар болгаш албан-хаакчыларын өөздөш болгаш өртүмаш шалжыныг кезектеринин ажыл төлөврүн дыка бедилерин хандырап чорутуу эң чутула сорулга кылдыр Коммунистиг партия санап турар. Азы-чөм болгаш улустур барааннарын бүдүрериң база хергелгөстүривиниң улуу-биле көздөдүривиниң 1959—1965 чылдарың контрол чурагайларында бөрүп турар. Чурттаага тудуу улуг хемчээлден-биле калбарык турар.

Совет Эвилелиниң хөгжүдөстүривиниң келер чеди чыл болза социалистиг культураның улам ийи көдүрүшкүнү-биле, совет нийтелиң улам-болза байлаанын өздөлгө-биле, коммунизмниң идеяларын тургузуучулары—ажылчын чоннарын мекерелдин дензизаның бедириниң-биле тодаргайлааттынган турар. Моон журунда ажылчын чоннарын, ылаңгыя өзүп олдура салгачыларын коммунистиг бузга кижиндерин айтырылары амгы үениң байдалында тергенин чутула журу-дузалыг апарып, партия, совет, профэвилел, комсомол болгаш еске-лаа хей-нийти организацияларын ажыл-чорудулаарында төп айтырылгар боту берип турар.

Ажыл-агый болгаш култура тургузушкунуң сорулгаларын ботандырганын түнелинде күш-ажылдын болгаш угаан ажылдын аразында боттуг ылгады ажып тилгелерин хергөстө, хоорайнын болгаш кезегин аразында боттуг ылгады ажып тилгелерин хергөстө улуг чедирештиривиниң чедип алдынган турар.

Бүдүрүлгөстүривиниң шалжын өздөстөгө, улустур болгаш кезде ажыл-агый бүдүрүлгөстүривиниң талазы-биле өөрдөлгөстүривиниң техниканың чедирештиривиниң негиздерининге, ажыл хүнүн кызырарына, ортумак болгаш дөң өөрдөлгөстүривиниң системаның эде тургузууна, литератураын болгаш уран чүтүлү хөгжүдөстүривиниң, култура-чырымдышкындын албан черлеринин четкини алдырылың үндөлгөстүривиниң ажылчыннар болгаш тараачыларын култура-техниктиг дензизанын улам ийи бедиринин хоорайга болгаш кезде чедип алдынган турар. Ол болза нийтелиң күш-ажылдын бүдүрүлгөстүривиниң дыка улуу-биле бедиринин эң чутула үндөлгөстүривиниң бирөөнү болуп.

2. Коммунистиг партия, чурттуң улус ажыл-агыйнын перспективтиг планын ажылдап кылдышкан, эң-не сайырангай капиталистиг чурттар-биле тайбыс экономикаын чарыкка үе-шагым камнап алдырын эргөсө чутулазын барымдаалап турар болгаш экономикаын, ылаңгыя бүдүрүлгөстүривиниң адырларын хөгжүдөстүривиниң эң улуу-биле дүрдөдөрери бөрүп турар.

ССРЭ-ниң экономикаын хөгжүдөстүривиниң бүгү хемчелер-биле дүрдөдөрери төлөгөстүривиниң улус ажыл-агыйнын улам ийи дүргө көдүрүшкүнүнө ийгили берип турар аар улустунуң ыныг адырларын колдап өөрдөлгөстүривиниң чуртагаларда бөрүп турар. Эзөөн каш адырларга тургузуг талазы-биле өскөрүлгөстүривиниң кирер дугайында контрол чуртагаларда бөрүлгөстүривиниң эскерилгелер, хамыктың мурнунда оттулар чүдү баланзын үндөлгөстүривиниң эде тургузуу үстүндө сорулгаларын күтөдөривиниң чыгырткан, оң түнелинде хей ашма-хөргөни камнаптынган турар.

(Уланчыны даразында үнер).

